

23 ARALIK 1960
ERZURUM ORDUGÂHINDA YANGIN

ŞEHİT ER VASİL HARİZANOS

RIFAT N. BALİ

Vasil Harizanos, asker arkadaşlarıyla birlikte Erzurum orduevinin salonunu yaklaşmakta olan yılbaşı gecesini kutlamasına hazırlarken aniden çıkan yangında alevlerin içine dalıp mahsur kalan üç asker arkadaşını kurtaracak, dördüncü arkadaşını kurtarmaya çalışırken dumandan boğulacak ve kaldırıldığı hastanede hayatını kaybedecektir. Cenazesi, İstanbul Kurtuluş'ta Rum cemaatinin, Türk Silahlı Kuvvetlerinin, CHP'nin ve vatandaşların katılımıyla büyük bir kalabalık eşliğinde kaldırılır. Bu olayın ardından basında, içinde Bülent Ecevit'in de yer aldığı "azınlık", "vatandaşlık" vb. kavramlar üzerinden "Nasıl bir arada yaşamalıyız?" şeklinde özetlenebilecek bir tartışma başlar.

Vasil Harizanos, annesi Eleni Altinyuva (Harizanu) ve büyükannesi Despina Harizanu'nun Kurtuluş Ortodoks Rum kabristanındaki mezar taşı.

Fotoğraf Rifat Bali.

dıklarını ve öldüklerini tahayyül etmeye çalışırlar. Genç yaşta ölenler için yazılanlar çoğu zaman yürek yakan bir şiir veya birkaç satırdır. İstanbullu Rumların geçmişte yoğun bir şekilde yaşadıkları Kurtuluş semtindeki Aya Lefter Mezarlığı'ndaki 1380 sıra numaralı mezarın üstünde, "Erzurum Şehidi Vasil Harizanos 1 Nisan 1939-23 Aralık 1960" ibaresi kazılı ve asker kepli Vasil'in soluk bir fotoğrafı yer almakta. Aynı mezarda Vasil Harizanos'un annesi Eleni Altinyuva (Harizanu) (1921-2005) ve büyükannesi Despina Harizanu (1894-1969) da gömülü. 21 yaşında hayatını kaybeden ve şehitlik mertebesine ulaşan Vasil Harizanos'un trajik ve çoktan unutulmuş ölümü her bakımdan anlatılması ve hatırlanması gerekli bir hikâyedir.

ERZURUM ORDUEVİNDEKİ YANGIN

Mezar taşları kimi zaman sıradan, kimi zaman sıra dışı hayat öykülerini barındıran kutuların kapaklarıdır. Taşların üzerindeki ibareler o sona ermiş hayat öyküleri hakkında

sadece ufak bir ipucu verir. Heyecanlarını ve meraklarını kaybetmiş insanlar mezar taşına işlenmiş o birkaç satıra bakıp çoktan hayata veda etmiş bu insanların nasıl yaşa-

Erzurum'un yerel gazetelerinden *Doğu Ekspresi*'nin 23 Aralık 1960 tarihli nüshasında, 22 Aralık'ı 23 Aralık'a bağlayan gecede iki yangının meydana geldiği haberi yer almakta. Bu

yangınlardan ilki Erzurum Bando Birliği'nin bulunduğu binanın ocağında saat 02.30'da çıkmış ve itfaiyenin zamanında yetişmesi ile söndürülmüştü. Aynı gece saat 03.45'te meydana gelen ikinci yangın ise maalesef bir trajediye yol açacaktı. Gazete bu yangını şöyle haber vermekte:¹

"Orduevi'nin zemin katındaki salonun yağlıboya yapıldığı sırada yan da boya için kullanılan kaplar içinde bulunan benzinlerin ısıdan tebahhur etmiş olduğu sıralarda erlerden biri de sigarası için çaktığı kibrit bu tebahhur eden gazları bir anda tutuşturmuş ve Orduevi'nin doğrama kısmı ile içerdeki bütün malzemeler yanmıştır. İtfaiyenin cansiperane gayreti mutlak bir felaketi önlemiştir. Yangında erlerden biri duman ve ateşin tesirinde koma halinde hastahaneye kaldırılmış olup durumunun çok tehlikeli olduğu haberi alınmıştır."

Koma halinde hastaneye kaldırılan bu asker, terhisine kırk gün kalmış

di.² Ailesinin verdiği ilanda, naaşın askeri bir törenle 30 Aralık Cuma günü saat 13.00'te Kurtuluş Aya Dimitri Kilisesi'nden kaldırılıp Kurtuluş Rum Mezarlığı'na defnedileceği yazılıydı.³ İstanbul'un Rum cemaati

eden kişilerin cenazeye katılacaklarını, tabuta çelenk konacağını ve aileye taziye mektubu yazılacağını ilan etti.⁴

CENAZE TÖRENİNİN İCRASI

30 Aralık günü Kurtuluş semti olağanüstü bir törene şahit olacaktı. Cumhuriyet gazetesi muhabiri cenaze töreni şöyle nakletmekte:⁵

"Kilisenin içinde ve dışında mahşeri bir kalabalık vardı. Kadını erkeği, çoluğu – çocuğu ve askerler. Vali Tümgeneral Refik Tulga, Merkez Kumandanı Tuğgeneral Yusuf Alpmansu, daha birçok subay ve resmî zevat orada idiler. Kilisenin ortasına konmuş ve başucunda haçlar, ikonlar bulunan Türk bayrağına sarılı tabutun etrafında askerler nöbet tutuyorlardı. Her 10 dakikada bir süngülü erler sükûneti bozmadan nöbet değiştiriyorlardı. Dinî tören bittikten sonra tabut askerlerin elleri üstünde taşınırken askeri bando Chopin'in içli cenaze marşını

Vasil Harizanos'un 30 Aralık 1960'ta Embros'ta yayımlanan fotoğrafı.

"Kilisenin içinde ve dışında mahşeri bir kalabalık vardı. Kadını erkeği, çoluğu – çocuğu ve askerler. Vali Tümgeneral Refik Tulga, Merkez Kumandanı Tuğgeneral Yusuf Alpmansu, daha birçok subay ve resmî zevat orada idiler. Kilisenin ortasına konmuş ve başucunda haçlar, ikonlar bulunan Türk bayrağına sarılı tabutun etrafında askerler nöbet tutuyorlardı..."

Kurtuluşlu Vasil Harizanos idi. Vasil, asker arkadaşlarıyla birlikte Erzurum orduevinin salonunu yaklaşımakta olan yılbaşı gecesi kutlamasına hazırlarken aniden çıkan yangında alevlerin içine dalıp mahsur kalan üç asker arkadaşını kurtaracak, dördüncü arkadaşını kurtarmaya çalışırken dumandan boğulacak ve kaldırıldığı hastanede hayatını kaybedecektir.

CENAZE TÖRENİ ÖNCESİ HAZIRLIKLAR

Piyade er Vasil Harizanos'un cenazesi 26 Aralık günü Erzurum'da tren konulup İstanbul'a gönderildi ve 27 Aralık günü ailesine teslim edil-

doğal olarak cenaze törenine büyük ilgi gösterdi. Embros gazetesinde Kurtuluş Rum Cemaati ile Kurtuluş Gençlik Kulübü'nün taziye ilanları yer aldı. Kurtuluş cemaati ve Kurtuluş Gençlik Kulübü idare heyetleri cenazeye ilgili aldıkları kararları Rum basınında ilan ederek duyurdular. Kurtuluş Cemaati cenazeye ilgili masrafların cemaat idaresince karşılanacağını, idare heyetinin cenazede hazır bulunacağını, tabuta çelenk konacağını, Kurtuluş Rum İlkokulu öğrencilerinin tabutun yanında yer alacaklarını ve Harizanos ailesine taziye mektubu yazılacağını ilan etti. Kurtuluş Gençlik Kulübü ise idare heyetinin tamamı ile kulübün muhtelif kesimlerini temsil

çalıyor ve ağır ağır Aya Lefteris Rum mezarlığına doğru yürünüyor. Mahşeri kalabalıktan birçoğu hıçkırma hıçkırma ağlıyor, bir çoğu da göz yaşlarını tutmak için gayret sarfediyordu. Vali Tulga yaşlı gözlerini öne eğmiş sessiz sessiz cenazeyi takip ediyordu.

Bilmiyoruz, daha önce yapıldı mı? Fakat, tahminimizce Türkiye'de ilk defa bir Rum vatandaşın cenazesi bu şekilde bir askeri törenle kaldırılmaktadır. Oradakilerin üzüntü göz yaşlarına karışan sevinç gözyaşları işte bundan ileri gelmekte idi."

Rum basını cenaze töreniyle ilgili izlenimlerini şöyle aktaracaktır:

EMBROS⁶ GAZETESİ

"Rum kahraman Vasil Harizanos askerî bir törenle kendisine bahşedilen şerefle defnedildi. İstanbul Örfi İdare Kumandanı, İstanbul Valisi ve çok sayıda insan törene katıldı. Ölenin cenazesinde Filadelfiya (Alaşehir) Metropoliti İakovos, İstanbul

Daha saat 12.30 iken halk kilisenin etrafını doldurmaya başladı. Bir müddet sonra iğne atılsa yere düşmeyecek derecede bir kalabalık vardı. Türk Silahlı Kuvvetleri, CHP İstanbul İl Başkanlığı, CHP Şişli İlçesi, Kurtuluş Cemaati, Kurtuluş Gençlik Kulübü ve birçok özel şahıs çelenk yollamıştı. Askerî birlik saat

lata Aya Nikola Kilisesi Başkanı A. İlyadis, Rum basın temsilcileri, İstanbul'un dört bir yerinden gelenler vardı. Kurtuluş Rum Okulu'nun kız ve erkek öğrencileri tabutun iki yanına dizilmişlerdi. Tören sırasında Vasil Harizanos'un ismi anıldığında hıçkırıklar ve ağlamalar duyuldu, gözyaşlarına hâkim olunamadı. İakovos çok duygulu bir konuşma yaptı, Vasil'in şahsiyetini ve fedakârlığını belirten sözler söyledi. Herkes bu konuşmadan dolayı gururluydu. Daha sonra bahriye askerleri tabutu omuzlarına aldılar. Tabutun her iki yanında piyade askerleri yürüyordu. Bir kara binbaşısının idaresindeki kortej yürüyüşe geçti. Askerî inzibatlar da vardı. Büyük bir kortej oluştu. Kortejin yürüyüş düzeni şöyleydi: en başta Chopin'in Cenaze Marşı'nı çalan bando, papazlar, Vasil Harizanos'un fotoğrafını taşıyan bir asker, Türk bayrağına sarılı tabut, tabutun her iki yanında bahriye ve piyade askerleri, resmî zevat, halk ve şehit askerin yakınları. Kortejin her iki yanında yer alan askerler omuzlarına ters astıkları tüfekleriyle yürüyorlardı. Trafiğin akışı kesilmişti. Kortej Kurtuluş'tan Feriköy'e kadar geldi. Baruthane Caddesi'nden sola dönerek Aya Lefteris Mezarlığı'na vardı. Bütün yol boyunca yolun sağında ve solunda halk bekleyiyordu. Herkes korteji üzüntüyle izledi, alkışladı. Pek çok dükkân sahibi şehit askerin onuruna ve duyduğu üzüntü nedeniyle kepenk indirdi. Aya Lefteris Mezarlığı şapelinde dua okundu. CHP Gençlik Kolları İdare Heyeti üyesi Neoklis Sarris duygulu bir konuşma yaptı ve şunları söyledi:

"Yapılan eser çok büyükse söylenen sözler ne kadar ağdalı olursa olsun, eserin yanında ufak kalır. Acı kaybı sessizlik ve ağır bir atmosfer takip eder. Yapılan eser insanî, büyük ve güçlü ise haykırışı ile kendisini ortaya koyar ve başka laf söylemeye gerek kalmaz. Eserleriyle ismini duyuran şerefli kahramanlara ve 'emirleri yerine getirirken ölenlere eğer gözyaşı akıyorsa' onlar bizim için akmalıdır.⁷ Şu anda kendi kahramanımız, bizim kahramanımız, bir Rum kahramanı, daha üstüne saf günah

Azınlıkların I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda vatanlarına karşı görevlerini yerine getirmediği kanaatinin hâkim olduğu Türk toplumunda Vasil Harizanos'un asker arkadaşları için canını feda etmesi, insanın yapabileceği en büyük fedakârlık olması bakımından da bu peşin yargıyı yıkan bir davranıştı.

Cenazeden bir an. İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Refik Tulga, Harizanos ailesi, askeri erkân ve yuttaşlar.

Embros 31 Aralık 1960.

Valisi Tümğ. Refik Tulga ve Neoklis Sarris adındaki genç de vardı.

Kahraman soydaşımız Vasil Harizanos tarif edilmez bir üzüntü, sevgi, saygı tezahürü ve aynı zamanda iftihar hissiyle Aya Dimitri Kilisesi'nde yapılan cenaze töreniyle toprağa verildi. Üstün insanlık hislerine sahip Vasil Harizanos arkadaşlık duygularıyla hareket ederek hiç düşünmeden alevlerin içine atlanmış, insanüstü gayret göstererek ve tehlikeyi dikkate almadan dört arkadaşını yangından kurtarmaya çalışmıştı. Yangın Erzurum Askerî Mahfili'nde, salonun yılbaşı için süslenmesi sırasında çıkmıştı.

11.30'da yerini almıştı. Türk bayrağına sarılı tabutun önünde süngü takılmış tüfeklerle iki kişilik bir askerî tim her on dakikada bir yer değiştirerek nöbet tutmaya başladı. Cenaze töreni 13.15'de başladı. Töreni Filadelfya (Alaşehir) Metropoliti idare ediyordu. İstanbul Valisi Tümğ. Refik Tulga, Rum Ortodoks Patriği adına Başmabeyin Ağapiyos, İstanbul Örfi İdare Kumandanı Tuğ. Cemal Tural, soydaşımız avukat Kaludi Laskari, CHP İstanbul İl kolu temsilcileri, Kurtuluş Cemaati başkanı Stravros Karaca ile bütün idare heyeti üyeleri, Kurtuluş Gençlik Kulübü başkanı Hıristos Kifidis ve idare heyetinin tamamı hazır bulunuyordu. Törene katılanlar arasında Ga-

bulaşmamış ve ak alnı pırıl pırıl parlarken defnediyoruz. Ben ölenin yakınlarına taziyede bulunmayacağım, onları tebrik edeceğim. Cemaatimize, soydaşlarımıza iftihar hissini veren bir kişi bütün Rum cemaatinin tebrikine şayandır. Ey asker Vasilaki, vatanına lâyük asker Vasilaki, Türk milleti sana müteşekkir. Yolun açık olsun asker Vasil. Hatıran ebediyete kadar yok olmadan kalsın. Elveda Türk askeri, elveda.”⁸

İstanbul Valisi Tümğ. Refik Tulga defin merasimi esnasında yaptığı konuşmada bu gerçek kahramanın gösterdiği cesarettten dolayı yalnız akraba ve yakınlarının değil, bütün Türk Silahlı Kuvvetleri'nin iftihar etmesi gerektiğini söyledi. Korteji idare eden Jandarma subayının

Kurtuluş'taki Aya Dimitri Kilisesi hınca hınç dolmuştu. Kilise etrafında 3-4 bin kişi vardı. Bütün bu insanlar genç kahramanı son istirahatine refakat etmek için toplanmışlardı. Kurtuluş Rum cemaati, Kurtuluş Gençlik Kulübü, bütün Rum azınlığı matem tutmakta. Genç şehidin cenazesine Vali Refik Tulga, baş-

çiçeklerden örülmüş onlarca çelenkle dolmuştu. Bunların arasında Türk Silahlı Kuvvetleri ve CHP Şişli İlçesi'nin gönderdiği çelenkler de bulunuyordu. Cenaze töreninin icrası sırasında süngü takılı tüfekleriyle iki asker Türk bayrağına sarılı tabutun başında nöbet bekledi. Tören sona erdikten sonra töreni idare

Harizanos'un naaşı askerlerin elleri üstünde, önde resmi taşıyor.

Embros 31 Aralık 1960.

“56. maddede, «Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez» denmektedir (...) artık, hangi dinden, mezhepten olursa olsun, kendini hangi «ırk»tan sayarsa saysın, her Türk, bu Devlete (...) hizmet edebilme hak ve imkânına, fiilen de kavuşmuş olacaktır (...) din veya soy kaydına göre bir ayırım yapılmayacaktır.”

üzüntüsü yüzünden belliydi. Binbaşı, şehit Vasil Harizanos'un annesine taziyelerini bildirdi ve oğlunun askeri üniformalı bir fotoğrafını kendisine verdi. O an duygu dolu ve tarihî bir andı. Aramızda bulunan yaşı ilerlemiş kişiler A. Spataris'in cenazesini hatırladılar.⁹ Gençler üzüntü ile mezarlıktan ayrıldılar. Vasil Harizanos cisim olarak düne aittir. Ancak hatırası hepimizin ruhunda payidar olacak, yalnız bizim değil bütün halkın hatırasında kalacaktır.”

APOYEVMATINI¹⁰ GAZETESİ

"Asker Vasil Harizanos'un cenazesi etkileyici, resmî ve insanları duygulandıran bir törenle kaldırıldı. Vasil Erzurum'da askerlik yaparken emsalsiz bir kahramanlık göstererek askerî mahfilde çıkan yangında ateşin içine dalarak üç arkadaşını kurtardı, dördüncüsünü kurtarmak isterken onunla birlikte can verdi.

Cenazenin geçişinde dükkanlar kepenklerini indirir, askeri bando Chopin'in cenaze marşını çalar.

Embros 31 Aralık 1960.

ta kumandanlar ve çok sayıda asker, subay olmak üzere Rum cemaatine ait bütün kulüplerden gelen tanıdıklar ve ölen askerin arkadaşları katıldı. Cenaze merasimini Filadelfya (Alaşehir) Metropoliti Iakovos idare etti. Kendisine Dafnusia Episkoposu Grigorios ve Kurtuluş Kilisesi'nde görevli pederler refakat etti. Ayrıca sayın Patrik Hazretleri'nin Başmabeyincisi de hazır bulundu. Kilisenin büyük salonu beyaz

re eden metropolit Rum gencin kahramanlığını dile getiren bir konuşma yaptı. Canını feda etmesinin sahip olduğu üstün vasıflarının bir işareti olduğunu, cemaate mensup bu genç delikanlının hepimizin göğsünü kabarttığını söyledi. Gerçekten de şehit olan Vasil Harizanos'a olağanüstü bir askerî şeref bahşedildi. Törenin bitiminden sonra kilseden mezarlığa gidiş askerî törenle ve askerî usullere uygun yapıldı.

31.12.1960
tarihli *Hürriyet*
gazetesinin
cenaze ile ilgili
haberinin
kupürü.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nde bu tarz törenler sadece subaylar için yapılır. En başta silahlarını ters çevirmiş bir askeri bölük yürümektedir. Onlara Matem Marşı'nı çalan müzik takımı eşlik etmektedir. Onların arkasında kahramanın fotoğrafını taşıyan bir asker vardı. Onun arkasında piyade ve bahriye askerleri omuzlarında tabutu taşıyorlardı. Onların etrafında da gene silahlı askerler mevcuttu. Vali Refik Tulga korteji

mezarlığa kadar bizzat takip etti ve defin esnasında bir konuşma yaptı. Konuşmasının sonunda ölenin ailesine ve yakınlarına hükümet adına taziyelerini bildirdi."

1961 ANAYASASI VE AZINLIKLAR

Şehit erin cenaze töreni nedeniyle kısa bir süre için tartışılmaya açılan "azınlıklar meselesi" birkaç ay sonra 1961 Anayasası'nın 12. maddesinin Temsilciler Meclisi'ndeki müzakeresi sırasında tekrar canlanacaktı. 12. madde için teklif edilen metin şöyleydi: "Herkes dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanınmaz." Bu maddenin müzakeresi sırasında Cumhurbaşkanı Org. Cemal Gürsel tarafından Temsilciler Meclisi'ne seçilen Çanakkale gazisi Rum avukat Kaludi Laskari (1894-1979)¹¹ komisyonun maddedeki "ırk farkı gözetilmeksizin" ibaresinden ne anlaşılacağını açıklamasını isteyerek herhangi bir cemaat için imtiyaz talebinde bulunmadığını, ancak nüfus kâğıdında mesela "Rum ırkından" kaydı bulunduğu için kendisinin bir memurluğa giremeyeceğini, halbuki askerlik yaptığını hatırlatarak, "Biz bu vatana bağlıyız, haklarımızı isteriz," dedi. Komisyon adına konuşan Prof. Muammer Aksoy bu hakkın 1924 Anayasası'nda da mevcut olduğunu, ancak tatbikatta bazı hatalar olmuş olabileceğini, geçici bir zaman için alınmış olan birtakım tedbirlerin sonradan adım adım kaldırıldığını, nitekim yedek subaylıkta

hiçbir fark gözetilmediğini, tasarının kamu hizmetlerine alınma hususunda 56. madde ile eşitlik şartı koyduğunu belirtti. Temsilciler Meclisi Üyesi Kasım Gülek de Türk vatandaşları arasında hiçbir fark gözetilmemesi hususunda gösterilmesi gereken titizlik hakkında konuştu. 12. madde bu konuşmalardan sonra hemen kabul edildi.¹²

12 inci maddenin kabulünün ertesi günü Bülent Ecevit *Ulus* gazetesindeki köşesinde gene "azınlıklar meselesi"ne değinecek ve şöyle yazacaktı:¹³

"Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın, vatandaşlık itibarıyla Türk ıtlak olun»duğu (Madde 88), Türklerin de «Kanun nazarında müsavî» oldukları (M. 69) ve «Hukuku siyasiyeyi haiz her Türk»ün «ehliyet ve istihkakına göre Devlet memuriyetlerinde istihdam olunmak hakkını haiz» bulunduğu (M. 92), 1924 Anayasasında yazılı idi.

Fakat bu hükümlere ve gene Anayasada yer alan lâiklik hükmüne rağmen, dinsel azınlık grupları tatbikatta tam bir eşitliğe kavuşamamışlardı. Devlet memurluğu, Müslüman olmayan azınlıklara kapalı kalmış, uzman olarak resmi dairelerde görev alabilenler, ücretli kadrolar sınırını aşıp da yükselme imkânını bulamamışlardı.

Bu fiilî eşitsizlik, sadece, yakın geçmişteki bazı acı olayların sebep olduğu anlaşılabilir hassasiyetten ve kaygılardan doğuyordu. Yoksa, birçok başka toplumlarda azınlıkların veya, azınlık olmadıkları halinde zayıf kalmış unsurların durumunu çözümlenmesi güç bir mesele halinde getiren, ırkçılık gibi, başka dinlere ve mezheplere saygısızlık gibi, bir zümrenin menfaatlerini başka zümrelere üstün tutmak gibi duygu ve davranışlar, tarih boyunca, Türk toplumunun ve Türk devletlerinin yabancı kalmıştır. Bu gibi duygu ve davranışların nice milletleri, hattâ milletler içinde değişik zümreleri, değişik mezheplerden toplulukları, birbirine düşürdüğü kanlı savaşlara sürüklediği çağlarda, Os-

Kahramanımız Vasil Harizanos'a

Gençliğinin çiçekleri açarken daha
Etrafına delikanlılığın kokusunu yaydın
Ne yazık ki alın yazın önüne aniden çıkan
Azrail'in turpanı oldu
Sen inançla görevini yaparken
Biçti, seni yere attı beklenmedik bir anda

Sen kapattın gözlerini, barış uykusundasın
Ancak kahramanlığın yaşıyor, yaşayacaktır
Oğulsun sen, bir Rum'sun, sen bir askersin
Bir kahramansın, bir örnek, bir şövalyesin
Gururumuz, sembolümüz fedakârlık örneğisin.
Alevlerin arasında yanamları alansın

Belki kalbin kahraman sinende
Atmıyor, çalışmıyor
Duyguların, delikanlılığın, ahlakın baki kaldı
Öldünse sen, mezarda yalnızsın
Buna rağmen, bütün Rumların ve halkın kalbi senin için çarpıyor

Seni örten aziz toprak
Kahraman askeri örttü
Rahat uyu kahramanımız Vasil
Binlerce dudak binlerce dua okuyor sana
Hatıran daim olsun diye ilahi okuyor sana

Stilyanos Giusma**

* 31 Aralık 1960 tarihli *Embros*'ta Vasil Harizanos anısına yayınlanan şiir.

** Mihail Vasiladis'in notu: Bu şahıs bir Rum mizah dergisinin sahibiydi.

manlı Devleti, toleransın ve eşitliğin kalesi olmuştur. Nice unsurlar, nice dinsel azınlık grupları, kendi ülkelerinde, kendi soydaşlarının yönetiminde uğradıkları haksızlık ve baskıya karşı Türk yönetimine sığınmışlardır.

Tarihte bir kısım Yahudilere Türk topraklarını barınak haline getiren gezici bazı «Dost» (Quaker) öncülerine, bütün Batının Türkleri «barbar» saydığı bir çağda, Türkiye'yi, Hristiyan âleminde eşine rastlanmayan bir hürriyet ve insanîyetçilik

tıraların doğurduğu hassasiyet ve güvensizliğin süresi dolmuştur.

Lâik Türkiye Cumhuriyetinde, kendini bu vatana ve bu devlete bağlı sayan, kendini Türk Milletinin bir ferdi sayan herkes, hangi dinden olursa olsun, kendini hangi soydan, «ırk»tan bilirse bilsin, artık her bakımdan eşit olmalıdır.

«Azınlık» denilen gruplara devlet hizmetinin kapılarını açmak da bu eşitliğin kesin şartıdır. Bu şart yerine getirilmedikçe, «Azınlık» denilen

her türlü tereddüdü ve çekingenliği önleyici bir açıklık getirmektedir.

Temsilciler Meclisinde dün, bu Anayasa Tasarısının «dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin» herkesin «Kanun önünde eşit» olduğunu belirten 12. maddesi oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Tasarının 56. maddesinde de, «Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, ödevin gerektirdiği niteliklerden

12. maddenin müzakeresi sırasında Cemal Gürsel tarafından Temsilciler Meclisi'ne seçilen Çanakkale gazisi Kaludi Laskari, komisyonun maddedeki "ırk farkı gözetilmeksizin" ibaresinden ne anlaşılacağını açıklamasını isteyerek herhangi bir cemaat için imtiyaz talebinde bulunmadığını, ancak nüfus kâğıdında mesela "Rum ırkından" kaydı bulunduğu için kendisinin bir memurluğa giremeyeceğini, halbuki askerlik yaptığını hatırlatarak, "Biz bu vatana bağlıyız, haklarımızı isteriz," dedi.

cenneti olarak gösteren; büyük Hristiyan reformcusu Lüter'e kiliselerde, «Türlere karşı kılıç çekmek Tanrı iradesine karşı gelmektir» diye vaaz verdirten, hep Türk toplumunun bu eşitlik ve tolerans geleceği idi.

Fakat Osmanlı Devletinin çöküntü devresinde, değişik unsurlar arasındaki bu kardeşlik, bu uyum, bu karşılıklı saygıya ve güvene dayanan düzende bozulmuştu. Şimdi bizim için önemli olan, bunların neden bozulduğu değil, yeniden kurulabilmesi ve eskiden de sağlam bir temel dayandırılabilmesidir.

Cumhuriyetin getirdiği millet ve milliyetçilik anlayışı ve lâiklik esası, böyle bir temel için mükemmel malzemedir. Bu temel üzerinde, bizim eşitlik ve tolerans geleneğimize uygun bir düzen kurulabilmesine karşı tek engel, yukarıda da belirttiğimiz gibi, üzücü bazı tarihî olayların hatırası ve o olayların doğurduğu anlaşılır hassasiyet ve kaygı idi. Fakat artık acı hatıralar küllenmiş, acı ha-

gruplardan Devlete karşı beklenen sorumluluk duygusu bu duyguyu yaşatıp geliştirecek başlıca unsurdan yoksun bırakılmış olacaktır. Kişide sorumluluk duygusu ancak, kendisine güvenildiği, hukuken ve fiilen eşit haklar sağlandığı ölçüde gelişir.

Ne gariptir ki, daha önce yazdığımız iki yazıda da belirttiğimiz gibi⁴ güvenlik konusunda başka bütün hizmet kollarından bütün devlet kurumlarından daha hassas olan ve öyle olması gereken Ordu, azınlıklara karşı güvensizlik duygusunun bütün kalıntılarından kurtulduğu, onlara subay üniformasını verdiği, onlara cephede savaşacak Türk erinin komutasını, köydeki Türk çocuğunun eğitimini emanet ettiği halde, başka Devlet daireleri henüz, çekingenlikten kurtulamamış, eşitliğin ve lâikliğin bu gereğini yerine getirememiştir.

Yeni Anayasa Tasarısı bu bakımdan da ileri bir adım atmakta, eski Anayasanın eşitlikle ilgili hükümlerine,

başka hiçbir ayırım gözetilemez» denmektedir.

Bu açık ifadeli hükümler kesinleştikten sonra, artık, hangi dinden, mezhepten olursa olsun, kendini hangi «ırk»tan sayarsa saysın, her Türk, bu Devlete dilediği gibi ve dilediği işte hizmet edebilme hak ve imkânına, fiilen de kavuşmuş olacaktır. Hiçbir Devlet dairesi alacağı memurun nüfus cüzdanındaki din veya soy kaydına göre bir ayırım yapamayacaktır.

Dün 12. madde görüşülürken Temsilciler Meclisinde genel tasviple karışılanan konuşmalar, o arada Anayasa Komisyonu sözcüsü Muammer Aksoy'un sözleri, Anayasanın azınlıklar konusunda nasıl anlaşılması gerektiğinden şüpheye yer bırakmamıştır.

Bu hükümleriyle, bu konudaki açıklığı ve kesinliği ile, yeni Anayasa, Türkiye'de millî birliği ve bütünlüğü her türlü azınlık duygusunu aşan bir seviyeye çıkarmış olacaktır."

Bülent Ecevit'in yazısı

Türk basınında da yer alan cenaze töreniyle ilgili en önemli yazı, *Ulus* gazetesinde yayınlanan Bülent Ecevit'in yazısıydı.¹⁶

"Vasil Harizanos, Erzurum'un Orduvinde çıkan bir yangında alevlere atılıp er arkadaşlarından üçünü kurtaran, birini daha kurtarmak için yeniden atıldığı alevlerin ortasında can veren bir Türk eri.

Vasil Harizanos, Rum asıllı bir İstanbul genci...

Vasil Harizanos, bütün ayrılıkların üstünde, insanlığın alev alev yanan birleştirici sembolü.

Cenaze töreni için İstanbul'un bir Rum kilisesine gelen tabutu Türk Bayrağına sarılmış. Tabutunu Türk Ordusunun erleri taşımış. Başucunda ağlayan, bir Türk Generali.

Değişik unsurlar arasındaki ayrılıkları körüklemek isteyenlere Cemal Gürsel'in insanca uyarısında hatırlatıldığı gibi,¹⁷ Vasil Harizanos, önce insandır. Vasil

gelen ayrılıklar, insanlara dünyayı zehir eden değil, dünyayı güzelleştiren, dünyayı ve yaşadığımız ülkeyi zenginleştiren bir etken olur.

18. yüzyılda yaşayan bir İngiliz şairi, o çağın dünyasına dünyalar kadar uzak olan böyle bir insanlık anlayışını bir Türk'e yakıştırıyordu. Sultan Süleyman'ın oğlu Mustafa, seven sevilen Mustafa, bu şairin dilinden insanlığa şöyle sesleniyordu:¹⁸

Şu çeşitliliğini görüp te tabiatın Hayran olmamak elde mi?
Nasil okşuyor bak,
Duyularımızı bu binlerce kokuyla renk!
Onlar açsın diye doğan güneş,
yağan rahmet
Bir ayrılık gözetir mi aralarında ?
Buna karşı onlar da buhurdandan yükselen
Şükran yüklü bir adak gibi sunarlar göğe
Tek bir demet gibi kaynaşan kokularını...

İnsanlar arasındaki, hele bir devletin uyrukları arasındaki ayrılıklar da, yabancı şairin Şehzade Mustafa'ya yakıştırdığı görüşe göre, bunun gibi idi. İçinde ne kadar değişik unsurlar bulunursa bulunsun, bir millet, 'tek bir demet' gibi idi. Bir demet gibi ayrı çiçeklerden, ama bir demet gibi birleşik ve birbirine bağlı... Bir devletin uyrukları olarak yaşayan insanlar arasındaki ayrılıkların 'faydası var, zararı yok' tu... Yeter ki bu vatandaşların hepsi,

İyi uyruklar olsun da dostça, geçinsinler, Yeter ki topluluğa hizmet etsinler.

Bir yangının alevinde kucak kucağa, ölümlerle karşılaşan erlerin, kimine Vasil, kimine Mehmet, Hüseyin yahut Ali dense de, her biri ayrı bir soydan, ayrı bir din veya mezhepten gelse de, bu erlerin bütün ayrılıkları o alevde «tek bir demet gibi» kaynaşarak göğe yükselmiştir. Her birinin üstündeki üniforma bir... Her birinin altında birleştikleri bayrakla, Vasil Harizanos'un tabutunu saran bayrak bir... Ölüm karşısındaki bu kaynaşma neden hayatta da olmasın?...

Türkiye'de, Türk ulusu olarak yaşayan değişik unsurların, geçmişteki karşılıklı kırgınlık veya kuşkuları, neden bu ülkenin esenliği, bu ulusun mutluluğu uğrunda bugünkü kuşakların birliğini güçleştirsın?

Türkiye'de bu birliği sağlama yolunda en ileri adımı, Türkiye'deki her ileri adının öncüsü olan Ordu atmıştır. Sivil hayatta birbirine hâlâ yer yer kuşku ile bakan, hâlâ birbirinden uzakça duran unsurlar Orduda birleşmiştir. Neden bu birleşme, bu el ele veriş, Ordunun dışında da artık gerçekleşmesin?

Vasil Harizanos adlı Rum asıllı bir Türk genci, veya Ermeni, Yahudi asıllı bir Türk genci, Orduda benimle bir üniforma

giysin, benim gibi er olsun, yedeksubay olsun, yedeksubay öğretmen olarak köye gidip benim köylümü okutsun da, neden askerliğinden sonra devlet hayatında bir çok şerefli hizmet kapılarını hâlâ kendine kapalı bulsun?

Okul sıralarında «azınlık» denen unsurların çocuklarından nicesi zengin tüccar ailelerinden geldikleri halde, aldıkları lâik Cumhuriyet eğitiminin etkisi ile, memur olarak, diplomat olarak, politikacı olarak bu memlekete hizmet edebilenin hayalini kurarlar.

Neden bu hayalleri artık bütün bütün gerçekleştirmesin?

Denebilir ki geçmişte bu anlayış, bu geniş görüşlülük gösterilmiş fakat istismar edilmiştir !.. Fakat geçmişin örnekleri, insanın, iyiliğine, doğruluğuna inandığı şeyleri bir daha ve bir daha denemesine engel olmamalıdır !.. Kaldı ki, Cumhuriyet devrinin şartları bambaşkadır. Lâik bir devlet düzeni içinde, değişik unsurların «tek bir demet» gibi kaynaşmaları, çok daha iyi, çok daha başarılı sonuçlar verebilir.

Vasil Harizanos adında bir Türk eri olabiliyor, ve bu Türk eri başka Türk erleri için kendini ateşe atıp ölebiliyor da neden Vasil Harizanos adında bir Türk memuru, bir Türk diplomatı olmasın? Kurtuluş Savaşı'ndan sonra bir çekingenlik devresi elbette gelecekti. Fakat artık yeni bir kuşak yetişmiş, çekingenliği haklı kılan sebepler çok gerilerde kalmıştır. Vasil Harizanos'un ölümü, üç Türk erinin kurtulmasını sağladığı kadar, biz bu ülkede 'tek bir demet gibi' kaynaşmanın zamanı geldiğini hatırlatmağa da yaramalıdır!"

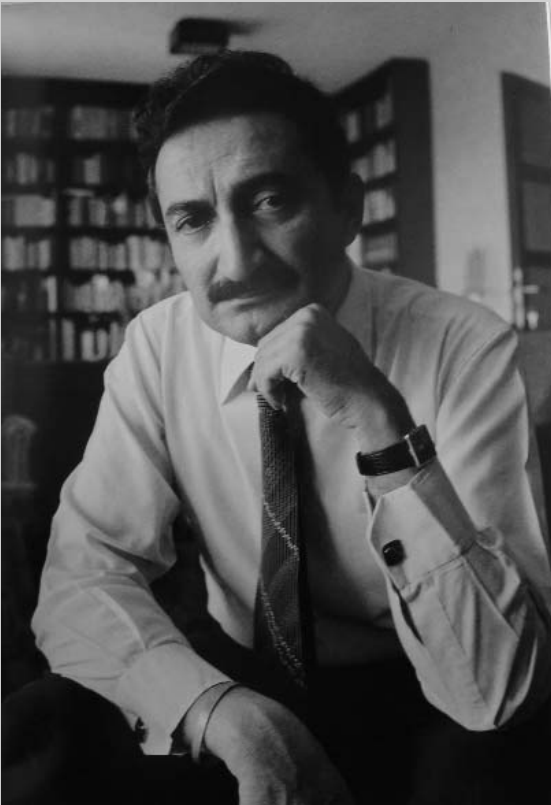
OKUR MEKTUPLARI

Bu yazı iki okurun Bülent Ecevit'e mektup göndermelerine yol açacaktı. Ecevit sütununda bu mektupları da yayınlıyacaktı.¹⁹

"2 Ocak günü bu köşede çıkan yazımda «Vasil Harizanos adında bir Türk eri»nden söz etmiştim.

Vasil Harizanos, Erzurumda askerlik ödevini yaparken çıkan bir yangında 3 Türk erini kurtarmış dördüncüsünü kurtarmak için gene alevlere atıldığında kendisi yanıp ölmüştü. Cenazesi İstanbul'da büyük askerî törenle kaldırılmıştı.

«Vasil Harizanos, bütün ayrılıkların üstünde, insanlığın alev alev yanan birleştirici sembolü» idi benim için... Ölüm karşısındaki bu kaynaşmanın hayatta da olmasını diliyordum. Her yönde Türk toplumuna öncülük eden Ordu'nun ulus ve devlet hizmetinde «azınlık» ayrılığı gözetmeyişinden, bütün devlet hizmetleri için örnek alınması vakti geldiğini; lâik Cumhuriyet çağında yeni bir kuşak yetiştikten sonra, bu hususta eski çekingenliği haklı kulan

Ecevit'in cenaze sonrasında "Türk kimliği", "Vatandaşlık" ve "Azınlık" kavramları üzerinden yazdığı yazılar ilgi gördü.

Fotoğraf Ara Güler
Beyaz Güvercinli
Adam İst. 2007
kitabından.

Harizanos'un başucunda ağlayan Vali Tümgeneral Refik Tulga önce insandır. Harizanos'un tabutunu İstanbul'da taşıyan erler, önce insandırlar.

Bütün mesele, birbirlerimize karşı davranışımızda, önce insan olduğumuzu, ve önce insan olduğumuzu bilmezsek başka hiçbir şey olamayacağımızı bilmekte!

Bunu bildikten sonra, aramızdaki bütün ayrılıklar soydan gelen, dinden gelen, mezhepten gelen, inançtan, fikirten

sebeplerin artık ortadan kalktığını öne sürüyordum.

«Yılın ilk iş günü sabahında beni ve benim gibi nice insanları nasıl mes'ut ettiğinizi tasavvur edemezsiniz», diyor, bu yazı üzerine Ankara'dan mektup gönderen Yahudi asıllı bir yurttaşım.

Yazıdaki dileğimin, kendisine, «Çölde susayan insana verilen bir tas su gibi» geldiğini, artık dünyayı pembe

yapabilmişlerdi.

Hangi soydan gelirlerse gelsinler, hangi dinden olurlarsa olsunlar, kendilerini Türk ulusunun birer ferdi sayan insanlara, bu imkânların, daha geniş ölçüde de ve askerlik hizmeti dışında da verilmesi için, benim yapmış olduğum sadece bir yazı yazmaktan, bir dilekte bulunmaktan ibaretti. Ama sadece böyle bir yazı yazılması böyle bir dilekte bulunulması bile, bir Yahudi asıllı Türk'ün gözlerini

atılıp 3 Türk eri arkadaşını kurtaran dördüncüsünü de kurtarmağa çalışırken alevler ortasında can veren Rum asıllı, İstanbullu, bir Türk çocuğudur. Bütün ayrılıkların üstünde insanlığın alev alev yanan birleştirici sembolüdür»

Yahudi asıllı Davut Kohen adındaki bir yedeksubay öğretmenin doğu ilimizin bir köyünde öğrencilere ve köylülerimize tıpkı feragat ve fazilet timsali bir Türk öğretmeni gibi kendisini nasıl sevdiği

Vasil Harizanos adlı Rum asıllı bir Türk genci, veya Ermeni, Yahudi asıllı bir Türk genci, Orduda benimle bir üniforma giysin, benim gibi er olsun, yedeksubay olsun, yedeksubay öğretmen olarak köye gidip benim köylümü okutsun da, neden askerliğinden sonra devlet hayatında bir çok şerefli hizmet kapılarını hâlâ kendine kapalı bulsun?

gördüğünü söylüyor.

«Bütün vatandaşlar memlekette bir pota içinde yuğrulmuş, kaynaşmış tek bir halita halinde olsun. Böylelikle hakikaten her bakımdan vatanımıza layık vatandaşlar olalım!», diye dua ediyor.

Aynı yazı üzerine bir Anadolu şehrindeki bir arkadaşımın da mektup aldım. Davut Kohen adında Yahudi asıllı bir Yedeksubay öğretmenin hikâyesini anlatıyor mektubunda...

«Hayatının ilk büyük acısını çektim» diyormuş Davut...

Yedeksubay öğretmen Davut, hayatının ilk büyük acısını, bir Doğu ilinin köylerinden birinde iki aylık hizmetten sonra, başka bir yere atanarak ayrılışında duymuş. Köyden ayrılırken öğrenciler etrafına toplanıp «bizi bırakıp gitme» diye ağlamışlar.

Şimdi, bana mektup yazan arkadaşımın bulunduğu uzak şehre kadar o köyden insanlar geliyor.

- Köyümüze Davut adında bir öğretmen geldi, bize çalışmanın kıymetini öğretti, artık yerimizde duramaz olduk, diyorlarmış.

Yeni iş alanları bulup daha çok çalışabilmek, yaşayışlarını daha çok değerlendirebilmek için imkânlar arıyorlarmış.

Vasil Harizanos adında bir Türk eri, 3 Türk erini ölümden kurtarmış, dördüncüsünü kurtarmak için atıldığı alevlerin içinde can vermişti.

Davut Kohen adında bir Türk yedeksubayı, bir Doğu Anadolu köyünde yaşayan insanları emeklerini gereği gibi değerlendirmeksizin ve yaşamanın tadına varmaksızın yaşama alışkanlığından kurtarmıştı. Aslında ikisi de belki yalnız ödevlerini yapmışlardı. Fakat yapmalarına imkân verildiği için yapmışlar,

yaşartmağa, onu çölde bir tas su içmiş gibi sevindirmeğe yetiyordu. Bir tek yazı üzerine bu yurttaşım,

«Dünyayı pembe görmemek için insanın kör olması lâzım» diyecek kadar umutlara kapılabiliyordu.

Dilerim ki dileğim kâğıt üstünde kalmasın!

Dilerim ki bana mektup yazan yurttaşım, boşuna sevinç gözyaşı dökmemiş, dünyayı boşuna pembe görmemiş olsun!

Dilerim ki Davut'un bu vatana, bir Ahmet, bir Mehmet gibi hizmet edebilme imkânı sırtındaki yedeksubay üniformasını çıkarmasıyla sona ermiş olmasın!

Dilerim ki Vasil Harizanos boşuna ölmüş olmasın!

Ordu'nun onlara askerlikte açtığı eşit hizmet imkânlarını; bu vatan için, bu vatanın çocukları için çalışabilmek, gerekirse hayatlarını seve seve feda edebilmek imkânını, dilerim ki Devrim idaresi başka bütün alanlarda da açsın!"

KURMAY ALBAY ABDURRAHMAN ALTUN'UN MEKTUBU

Bülent Ecevit'in bu iki yazısı bu kez emekli bir Kurmay Albay'ın Ankara'da yayınlanan *Öncü* gazetesine mektup göndermesine neden olacaktı. Emekli Kurmay Albay Abdurrahman Altun mektubunda şöyle yazmaktaydı:²⁰

Ulus gazetesinin 2 ve 10 Ocak 1961 de Günaydın sütununda sayın Bülent Ecevit'in, [']Vasil Harizanos adında bir Türk eril' ve [']dilekçe['] başlıklı yazıları beni bu satırları yazmağa zorladı.

Sayın Ecevit'i Millî Birliğimizin kuvvetlenmesine doğru yeni bir çıkış açacak bu yazılarından dolayı ne kadar övsek, tebrik etsek azdır.

Konuma daha açık olarak girebilmek bakımından yazının ifadesini bozmadan özetliyelim: «Vasil Harizanos Erzurumun Orduvinde çıkan bir yangında alevlere

ve çalışma ruhunu aşladığı aynı yazıda anlatılmaktadır.

Bu vatan çocuklarını kahramanlık ve feragatla, vazifelerini yapmağa sevkeden görünmez güç kutsal yurdumuza olan bağlılıkları ve kendilerini bu milletin bir ferdi saydıran temiz ülküleridir. Böyle temiz ülkeye sahip ayrı dinden, soydan olanları milletimizin temiz sinesinde ayırmamak, millî birliğimiz için zaruridir.

Ordudaki kıta kumandanlığı sırasında Rum, Yahudi asıllı gençlerin Türk Mehmetçikleri gibi sadakat, feragat, sevgi, saygı içinde bölüğümde kutsal askerlik görevlerini yaptıklarını gözlerimle gördüm. Bunlardan bu yazılarımı gören erlerimin gözleri buğulaşacaktır.

Aynı bayrak altında, aynı ülkü taşıyan bu vatanın çocukları din, soy ayrılığı diye bir orta çağ fikri taşımamalı; elele müşterek gaye olan Türkiye'nin yükselmesi yolunda güvenle ilerlemelidir. Bir Rum veya Yahudi vatandaşımın da Türk bayrağı altında ve Türk toprağında kendisini bir Yunanlı veya İsraili saymak gibi sapık düşüncelere kapılmamalı; bu vatanın öz evladı olup bütün mukadderatını onun kalkınmasına bağladığını unutmamalıdır.

Bu kutsal yurdun kalkınması genç kuşaklarımızın tatlı bir kardeş kıskançlığını aşmayan yarışma ile bildiği şeyleri, kıskanmadan arkadaşlarına öğretmesi; iyi niyeti ve feragatle sürekli çalışması; birbirine güvenmesini bağlıdır.

Amerika Birleşik devletlerini misal olarak ele alırsak aynı ülkü ve bayrak altındaki çok çeşitli soy ve milletlere mensup insanların her şeyden önce Amerikanın yararına çabalayan Amerikan vatandaşları olduklarını görürüz.

Türk ordusunda denenmiş olan bu ideal birliğinin sivil hayatımızda da gelişmesi millî birliğimiz kuvvetlenmesi, yurdumuzun kalkınması bakımından en iyi temennilerimizdir."

Vasil'in cenazesinin kaldırıldığı Aya Dimitri Kilisesinin bugünkü hali.

Fotoğraf Ahmet Akşit

22/12/1960 tarihinde Erzurum'da müessif bir yangın neticesinde şehit düşen oğlum

Vasil HARİZANOS'un cenazesi 30/12/1960 Cuma günü saat 13 de Kurtuluş Aya Dimitri Kilisesinden askerî merasimle kaldırılarak Kurtuluş Rum Mezarlığına defnedilecektir.
Annesi ve Babası

29.12.1960 tarihli *Milliyet*'te Vasil'in cenazesini duyuran ilan.

SONUÇ

1924 Anayasası ile gayrimüslimlere tanınan anayasal hakların tek parti iktidarında kâğıt üzerinde kalıp fiiliyata geçirilmediği bir ortamda, cenaze töreninden sadece beş yıl önce 6-7 Eylül 1955 Olayları felâketini yaşamış bir İstanbul'da Vasil Harizanos'un naaşına Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gösterdiği bu olağanüstü ilgi şöyle izah edilebilir. Vasil

Harizanos 27 Mayıs 1960 ihtilalinden bir yıl sonra şehit olmuştu. İhtilali yapan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin amacı "milli birliği" sağlamak ve bu vesileyle Müslim-gayrimüslim ayrımını yok etmekte. Bu arzunun en iyi örneğine İstanbullu gayrimüslimlerin yaz aylarını geçirmek için tercih ettikleri Büyükkada'da rastlanacaktı. Büyükkada'daki ünlü Anadolu Kulübü'nde düzenlenen ve Cumhurbaşkanı Org. Cemal Gürsel'in hazır bulunduğu Hazine'ye Bağış gecesinde bağış yapanların isimleri okunduğunda çok sayıda Rum ve Yahudi'nin adı görüldü. Bunun üzerine Org. Gürsel Rum ve Yahudi bağışseverlere teşekkür etmek üzere masalarına gitti ve şöyle konuştu:¹⁵

"Millî birliğimizin teessüsü için parti kavgalarının dinmesi yanında ırk, din ve mezhep farklarının da bir mesele olmaktan çıkması lâzımdır. El ele, hep beraber çalışmalıyız. Bizim için din farkı yoktur. Ben evvelâ in-

san, sonra Türk, daha sonra da İslâmım. Din adamları, insanları birbirlerine düşman etmeğe kalkışmamalıdır. Maalesef memleketimizde din tedrisatı yapan ve vaiz veren birçok kimseler objektif değillerdir."

Azınlıkların I. Dünya Savaşı ile Kurtuluş Savaşı sırasında vatanlarına karşı görevlerini yerine getirmeyip "kan bedeli" ödemedikleri hususunda yaygın ve bir yerleşik kanaatin olduğu Türk toplumunda Vasil Harizanos'un asker arkadaşlarını kurtarma pahasına canını feda etmesi hem bir insanın yapabileceği en büyük fedakârlık olmasından, hem de yerleşik kanaatin aksine, bir Rum gencinin asker arkadaşlarını kurtarmak için hayatını feda etmeye hazır olduğunu ispat etmesinden dolayı söz konusu peşin yargıyı yıkan bir davranıştı. Bu nedenle Erzurum şehidi Vasil Harizanos layık olduğu askeri törenle defnedilecekti.

RAFAT BALI
BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACI

DİPNOTLAR

- 1 "Şehrimizde zuhur eden dün geceki iki yangın", *Doğu Ekspresi*, 23 Aralık 1960. Bu makalenin oluşmasında Rum basınında çıkan yazıları derleyip tercüme eden *Apocymatini* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Mihail Vasiliadis'in değerli katkısı olmuştur. Kendisine müteşekkirim.
- 2 "Er Vasil, askerî törenle gömülecek", *Akşam*, 27 Aralık 1960 / *Embros*, 28 Aralık 1960.
- 3 Ölüm ilanı, *Milliyet*, 29 Aralık 1960.
- 4 *Embros*, 29 Aralık 1960.
- 5 Nadir Dayı, "Arkadaşlarını kurtarmak için can veren erimizin cenazesi kaldırıldı", *Cumhuriyet*, 31 Aralık 1960.
- 6 *Embros*, 30 Aralık 1960.
- 7 Mihail Vasiliadis'in notu: Konuşmacı Isparta Kralı Leonides'in 300 askerle birlikte Pers Kralı Xerxes

ve askerlerini Thermopolis Geçidi'nde durdurmasına atıfta bulunuyor.

- 8 Neoklis Sarris konuşmasını Rumca yaptı ve konuşmasının sonunda yer alan, "Elveda Türk askeri, elveda," sözlerini Türkçe söyledi. Prof. Neoklis Sarris halihazırda Atina, Panteion Üniversitesi öğretim üyesidir.
- 9 Mihail Vasiliadis'in notu: Spataris 31 Mart ihtilali sırasında padişahın önüne atlayarak hayatını kurtarmış, ancak kendisi vurularak ölmüştü.
- 10 *Apocymatini*, 31 Aralık 1960.
- 11 Kaludi Laskari'nin biyografisi için bkz. İbrahim Örs, "Sag kolunu Çanakkele'de bırakan Rum Temsilci", *Milliyet*, 27 Aralık 1960.
- 12 "Sosyal Adalet tabiri Anayasa'ya giridi", *Son Havadis*, 12 Nisan 1961.
- 13 Bülent Ecevit, "Anayasa ve azınlıklar", *Ulus*, 12 Nisan 1961.
- 14 Bülent Ecevit burada 2 ve 10 Ocak 1961 tarihlerinde *Ulus*'ta yayınlanan ve bu makalede alıntılan yazılarına atıfta bulunmaktadır.
- 15 Mücahit Beşer, "Gürsel vatandaşlar arasında din farkı gözetilmez dedi", *Cumhuriyet*, 8 Ağustos 1960.
- 16 Bülent Ecevit, "Vasil Harizanos adında bir Türk eri", *Ulus*, 2 Ocak 1961.
- 17 Ecevit, Cemal Gürsel'in Büyükkada'da Anadolu Kulübü'nde katıldığı bir gecede yaptığı bir konuşmaya atıfta bulunmakta. Bkz. dipnot 18.
- 18 Bülent Ecevit'in notu: "David Mallet'in 'Mustafa' adlı piyesinden."
- 19 Bülent Ecevit, "Dilekçe", *Ulus*, 10 Ocak 1961.
- 20 Abdurrahman Altun, "Bu vatanın çocukları", *Önceü*, 25 Ocak 1961, nakleden Şalom, 15 Şubat 1961.